

ÖREBRO-KAROLINAREN

Årsskrift utgiven av
SÄLLSKAPET ÖREBRO-KAROLINARE I STOCKHOLM
OCH SÄLLSKAPET KAROLINARE I ÖREBRO

Nummer 73 · 2013

Innehåll

Sällskapens styrelser	4
Förord	5
<i>Pehr Thermaenius</i> , Karros museum	6
<i>Pehr Thermaenius</i> , Anna Morris	10
<i>Thomas Gustafsson</i> , Karolinska skolan 2012-2013	13
<i>Lars Blomberg</i> , <i>Per Restadh</i> , Utfärd till Skyllbergs bruk	16
Sällskapens stipendiater 2013	18
Klass L IV ⁴ 1963	18
55-årsjubileum för 1958 års studenter	19
1953 års studenter	22
<i>Gunnar Thunberg</i> , Min skolresa: Karro	23
<i>Carl-Uno Sjöblom</i> , Lars Otto Berg	29
<i>Birger Wennberg</i> , En skola i förändring Karolinska skolan på 1800-talet	32
<i>Erland Bohlin</i> , "Snålen" - en originell mattelärare	39

Sällskapet Örebro-Karolinare i Stockholm Styrelse

ORDFÖRANDE

Lars Blomberg
Rådmansgatan 84
113 29 Stockholm
tel. 08-30 30 57

SKATTMÄSTARE

Björn Norrbom
Brahegatan 54
114 37 Stockholm
tel. 08-661 47 45
bjorn.norrbom@seb.se

SEKRETERARE

Rolf Rulander
Laggagränd 4
194 51 Upplands Väsby
tel. 08-590 802 07
ur.rulander@gmail.com

LEDAMÖTER

Bengt Ekström
Karin Magnusson
Jan Mårtenson
Per Restadh

Årsavgift 100 kr. Bankgirokonto 296-5127

Sällskapet Karolinare i Örebro Styrelse

ORDFÖRANDE

Lasse Hallmén
Sörbyallén 4 B
702 17 Örebro
lars.hallmen@telia.com

SEKRETERARE

Elisabeth Sjögren
Ågatan 2
702 10 Örebro
elisabeth.sjogren@orebroll.se

VICE ORDFÖRANDE

Per-Uno Unosson
Ytongvägen 9
692 72 Kumla
per-uno.unosson@ebrevet.nu

KASSÖR

Björn Zötterman
Långrevsgatan 30
133 43 Saltsjöbaden
bjorn@zotterman.net

LEDAMÖTER

Barbro Torpfeldt
Roland Ericsson
Göran Götberg

Årsavgift 100 kr. Bankgirokonto 466-9008

Förord

Fasaderna på Karolinska skolan har under året har under året renoverats och ger nu ett fräscht och nyputsat intryck. De gamla fysik- och kemisalarna har genomgått omfattande ombyggnationer och moderniseringar. I Sibirien ligger Karros biologiska museum som är unikt i sitt slag och ett av de äldsta i Sverige. Det är troligen det enda som finns kvar relativt intakt med inredning och djur från 1800-talet. Museet i sig är ett museiföremål. Framtiden för museet är osäker. Man har velat använda lokalerna till annat. Nu diskuterar emellertid länsstyrelsen med fastighetsägaren om en byggnadsminnesförklaring av lokalerna. Inget är bestämt än. Vad som händer med samlingarna är också ovisst. Pehr Thermaenius har beskrivit museet och dess historia i sin artikel.

Pehr har också intervjuat en av årets stipendiater, Anna Morris. Läs vad hon tycker om Karro och om hennes framtidsdröm!

Karros gymnasiechef Thomas Gustafsson lämnar skolan efter sex år. Han har alltså nu skrivit sin sista skolkrönika. Helt klart är att skolan under hans tid har uppnått mycket gott resultat på utbildningen. Från och med höstterminen 2013 finns inte längre en enskild chef för varje gymnasieskola utan det finns en områdeschef för tre skolor. Vi tackar Thomas för de årliga bidragen till Örebro-Karolinaren. Det återstår att se vem som skall skriva om Karro nästa år!

Gunnar Thunberg blev student på Karro 1962. Han har skrivit en självbiografisk bok, Min skolresa. I några utdrag från boken berättar han om några upplevelser under Karrotiden. Många känner nog igen sig i hans beskrivning.

Birger Wennberg har skrivit ett antal kulturhistoriska verk med anknytning till Örebro. Han berättar om Karros utveckling till en modern skola under 1800-talet.

Vad vill ni läsa i Örebro-Karolinaren? Vi i redaktionen tar gärna emot tips på artiklar i vår årsskrift. Rolf Rulander (adress på sidan 4) har lovat att ge förslagen vidare till redaktionen.

ROLAND ERICSSON, PER RESTADH, PEHR THERMAENIUS OCH ROLF RULANDER

Karros museum

I Karros biologiska museum är många djur fula och luggslitna. Jaguaren är knubbig som ett gosedjur och elefanten ser ut att vara i sönderfall. Det är dåligt ljus och det är svårt att läsa etiketterna. Museet används nästan aldrig i undervisningen.

Varför är det då värt att behålla?

I somras fick jag chansen att ställa frågan till Torleif Ingelög. Han är naturvårdsråd emeritus vid Sveriges Lantbruksuniversitet. Under många år var han föreståndare för Artdatabanken, som gör upp röda listor med utrotningshotade arter. I somras slutförde han en bok om naturaliesamlingar. Det var därför han besökte Karro.

Hans vanliga analytiska taltempo stegrades när han svarade på min fråga.

”Det är som att fråga om vi ska bevara Örebro slott. Ingen skulle vilja riva slottet. Varför ska den där frågan dyka upp när det gäller en sådan här samling? Frågan är inte relevant.”

Men det finns en skillnad mellan slottet och museet. Slottet tar inte plats i ett skolhus där det kan behövas fler rum som faktiskt används i undervisningen. Två intressen står emot varandra.

”Bygg på en våning på huset”, svarade Torleif Ingelög.

Han anser att museet inte ska behöva bevisa att det gör nytta. Men det har redan gjort nytta. Fjädrar och ägg har använts för att visa hur miljögifter har påverkat naturen sedan 1800-talet. Ingen hade en aning om sådant när fåglarna kom till museet. Lika lite har biologerna nu en aning om vad som kommer. Dagens Nyheter rapporterade den 3 september i år att forskare har jämfört dagens sorkar med sorkar som har samlats in under de senaste hundra åren. Undersökningen gällde hur miljön påverkar sorkarnas hjärnor. De har blivit större.

Jag försökte med ännu en fråga.

Det skulle väl vara intressant att förbättra museet så att eleverna får hjälp att lära sig mer om naturen? Det var ju detta som drev skolan att lägga ned pengar och lärartid på att bygga samlingen från långt ned i 1800-talet till fram emot 1940.

Den förste entusiasten var Johan Daniel Gellerstedt, som 1829 blev

Karros första lärare i naturkunskap. Det var ungefär samtidigt som den drivande rektorn Otto Joel Gumaelius kom till Karro.

Gellerstedt höll ett installationsföredrag på hösten 1829: "Värdet och nyttan af naturalhistoriens studium uti ungdomen." Han lyckades fånga sin publik så att en stor donation genast flöt in till skolan. Villkoret i donationen var visserligen att avkastningen skulle vara lön till Gellerstedt så att han kunde ta Karrowåttorna med på föreläsningsturer (allmänheten var också välkommen). Men donationen fick ändå betydelse för museet eftersom Gellerstedt satte i gång med att bygga en samling att använda i undervisningen.

Gellerstedt blev sedan präst, men efter honom kom andra skickliga lärare som byggde samlingarna. Flera samlare skänkte föremål till Karro. Men det var trångt i skolan. Det löste sig inte förrän 1864, då museet flyttade in i den magnifika salen i det nybyggda Sibirien. Förebilden var Naturhistoriska riksmuseet i Stockholm. De smäckra pelarna tillverkades med senaste gjutteknik, liksom i Chrystal Palace i London.

År 1864 fanns det 37 uppstoppade däggdjur i museet. Där fanns också 181 skandinaviska fåglar samt 75 skandinaviska fiskar. Bland de pressade växterna fanns alla utom 44 av de 759 arterna som var med i Neriikes Flora.

Men samlingarna spretade åt olika håll. Därför skrev Karros inspektor (och den gamle rektorns bror) Gustaf Wilhelm Gumaelius riktlinjer. Museet skulle i första hand visa vad som finns på land och i vattnen i Örebro län. Om det var möjligt skulle museet ta in föremål från Skandinaviska halvön och polarkrättorna. I sista hand fanns det plats för exotiska djur och växter.

Material från givare runt om Örebro fortsatte att komma in till det nya fina museet. Dessutom hände det att skolan köpte samlingar. Och sålde. Det fanns många dubletter. Handeln och byteshandeln verkar ha varit livliga. Dock med ett undantag. Museet hade tre utdöda vandringsduvor och behöll alla tre. De var museets stolthet.

Biblioteket flyttade från Sibirien till Stallet och då fick museet mer plats för att visa samlingarna med flera grupper av stora djur. Donationerna fortsatte komma och Karro köpte dovhjorten och rådjuret från ett företag som sålde monterade djur.

På våren 1923 kom konservator Gunnar Sandberg från Stockholm för

att rengöra och renovera. Samtidigt flyttade han om föremålen i monstrarna, på nya hyllor. Det blev mer systematiskt. Det var också Gunnar Sandberg som målade Kilimanjaromotivet till strutsarna, som kom från Skansen. Elefanthuvudet kom 1927 från en cirkus som var i stan, uppstoppat av Karrogymnasisten Sture Roseen. När nybygget utmed Skolgatan var klart 1937 blev det nya förändringar, omflyttningar och nya grupper.

År 1938 hade museet bland annat 130 nordiska däggdjur, 780 skandinaviska fåglar (fyra gånger fler än 1864) och 100 nordiska fiskarter. Dessutom fanns det ägg, insekter och mineraler med mera. Och de tre utdöda vandringsduvorna. Herbariet fanns i en egen sal.

Under sex år på 1970-talet gjorde konservatorn Tore Hansson en stor renovering. Fåglarna tog han hem till sin verkstad, alla utom strutsarna. Han tvättade isbjörnen med soda och vatten.

Annars har inte så mycket hänt på de senaste 70-80 åren. Dock blev vandringsduvorna stulna. Gunnar Brusewitz skrev om Karros museum och duvorna i Svenska Dagbladet på julafton 1980. Några veckor senare kom tjuvarna. En annan förändring är att Örebro läns botaniska sällskap nu har hand om växterna.

Detta är vad som finns i museet i dag: 153 monterade däggdjur, fler än 935 monterade fåglar, 64 monterade fiskar, omkring 160 våtpreparat, 91 torra preparat av ryggradsdjur (kranier och bon), 4 insektsskåp, 2 äggskåp, 11 lådor med skal av musslor och snäckor samt 11 lådor med torra preparat av ryggradslösa djur. Dessutom finns en Homme Classique, en fullskalig modell av en människa, i ett eget träskåp.

”Den lär ha varit en sevärdhet – på sin tid”, berättade Karroläraren Ingemar Hallberg, som ordnat vårt besök i museet.

Det som lyser i museets historia är att lärarna arbetade med samlingen. De skaffade nytt och flyttade om för att museet skulle bli mer och mer användbart i undervisningen. Varför inte fortsätta så?

När jag besökte museet i somras fick jag hjälp med argument för denna fråga av Eeva Ingelög Lakomaa, som är Torleifs hustru. Hon är också

biolog. När hon undervisade på universitetet i Karlstad använde hon en samling som liknar Karros. Hon lät studenterna analysera till exempel former på fåglars fötter och sätta dem i samband med hur fåglarna lever och var de lever.

Eeva Ingelög Lakomaa tittade på Karromuseets bäver och frågade:

”Varför visar den inte tänderna?”

Invid bävern finns några stubbar med spår efter bävrarnas tänder. Spåren ser ut som när man arbetar med hammare och stämjärn. Men på bävern syns bara en mjuk liten nos. Om man i stället skulle låta bävern visa tänderna skulle besökaren direkt se hur han fäller sina träd.

*Torleif Ingelög, Eeva Ingelög
Lakomaa och Ingemar Hallberg*

Det finns säkert mycket mer som kan bli bättre. Som jaguaren. Den ser inte alls ut som en katt, den är välstoppad och rund i formerna. En konservator på 1800-talet visste kanske inte hur jaguarer ser ut.

Men Torleif Ingelög håller hårt på att museet ska bevaras så som det är. Museet är ett museiföremål.

”Om man inte alls använder museet i undervisningen har det ändå inte tappat sitt värde”, sa han. ”Detta är historia, kulturhistoria.”

Och Torleif Ingelög berömde politikerna i Örebro, som låtit museet stå så här trots att det är fler dagisbarn än Karroelever som kommer för att titta.

”Kommunens politiker förtjänar allt beröm för att museet finns kvar.”

”Men lokalpolitiker ska inte behöva ta den här fajten. Detta är ett riksintresse och här behövs rikspengar. Karros museum är en av de finaste skolsamlingarna i Sverige.”

Inget är bestämt om hur det blir med museet.

Örebro kommuns lokalförsörjningsenhet, som hyr Karro av det kommunala fastighetsbolaget Futurum, har fullt upp med att skaka fram en ny matsal för Karro. Länsstyrelsen skrev i våras till Futurum att

museet ”uppfyller kraven för byggnadsminnesförklaring”. Skyddet, som alltså ännu inte finns, gäller endast salen, inte de uppstoppade djuren. Handläggaren Raul Hjærtström på länsstyrelsen tycker att det bästa vore om kommunen tog över museet, ungefär som Wadköping, så att det inte belastar skolan ekonomiskt.

PEHR THERMAENIUS

Några källor: I en pärm i museet finns tidningsartiklar och bokutdrag med beskrivningar av museet och dess historia. Jag har hämtat mycket ur Yngve Löwegrens bok ”Naturaliesamlingar och naturhistorisk undervisning vid läroverken” (i Årsböcker i svensk undervisningshistoria, 1974).

Torleif Ingelögs bok heter: Skatter i vått och torrt. Biologiska samlingar i Sverige. Boken ges ut av ArtDatabanken SLU.

Anna Morris

Anna Morris fick i våras ett av Örebrokarolinarnas stipendier ur Gellerstedtska fonden. Hon tog examen på samhällslinjen med inriktning på internationella relationer. De närmaste åren ska hon studera vid universitetet i Örebro med målet att få jobb som journalist i London och i världen.

Anna fastnade för Karro när hon gick i nian och besökte skolan. Hon fick träffa lärarna, som berättade om samhällsprogrammet.

”Det var just det jag sökte”, berättade Anna när jag träffade henne i skolan några dagar efter examen.

Jag fotograferade Anna tillsammans med Karl XIV Johan (stengubben till höger i aulan). Sedan gjorde vi en Karro-klassiker. Vi tog en fika på Hälls, dock fanns det tyvärr ingen servering vid ån, intill Arbetshuset, så vi fick gå in i Centralpalatset.

”Jag har aldrig önskat att jag gick i en annan skola”, sa Anna om sin tid på Karro. ”Det är avslappnat.”

Jag undrade vad hon menade. Av det som hade stått i tidningarna under våren hade jag fått intrycket att det är lite väl avslappnat i svenska skolor. Men Anna försäkrade att på Karro är det avslappnat – men inte slapt.

”Att vara i skolan är inte bara plugg”, förklarade hon. ”Det händer alltid något som man kan se fram emot.”

”Det finns många föreningar. På Karro finns en bra blandning med olika program. Det är roligt när esteterna har vernissage eller spelar musikal.”

Och så finns Krampen, mångkampstävlingen mot Risbergiska skolan, och Vårdoppet. Detta brukar ske i maj och går ut på att simma från Obeliskens tvärs över ån och tillbaka igen. Det är skoltidningen Leif International som arrangerar Vårdoppet. Eftersom Anna var med i redaktionen var hon också upptagen av arrangemanget och hade därmed en ursäkt att inte simma.

Anna fick sitt stipendium för att hon har utomordentligt fina betyg i sin studentexamen. Hon tycker att Karro är en bra skola för dem som vill arbeta.

”Biblioteket är bra. Det är lättare att plugga där än att plugga hemma.”

Därtill fick Anna god draghjälp i klassen och av omgivningen på Karro.

”Många i klassen var duktiga. Jag har vänner som har varit ambitiösa.”

Och så lärarna. Anna är glad åt att hon hade Stina Granberg som mentor, klassföreståndare och i engelska under alla tre åren och att hon hade Lars-Olov Lindberg, mera känd som Lol, i samhällskunskap. Han fick ett särskilt tack även av Agnes Vinblad, den stipendiat som jag skrev

om i Årsskriften förra året.

Det som lärarna kan förbättra är att tala med varandra så att de kan sprida sina prov och inlämningsuppgifter. Alltför många uppgifter kom under dagarna före loven, anser Anna.

Under åren på Karro har Anna ägnat mycket tid åt att skriva om internationella relationer. I kursen fick hon studera teorier och modeller som man använder för att analysera konflikter. Hon har skrivit om inbördeskriget mot de Tamilska tigrarna i Sri Lanka och om USA:s krigföring i Irak.

”Vi har fått kunskap om hur det internationella systemet fungerar mellan länder och organisationer, som FN. Vi har lärt oss hur medier påverkar samhällsutvecklingen.”

Anna fick 13 000 kronor i sitt stipendium. Hon ska använda pengarna när hon börjar studera vid universitetet i höst.

”Mitt mål är att inte ta studielån. Jag får studiebidrag, jag har stipendiet och jag jobbar.”

Sedan i våras arbetar Anna i hemservice. Hon hjälper äldre örebroare med vardagsbestyr.

”Jag får träffa många människor. De vill att jag ska berätta om mig själv och de berättar sina historier, till exempel om hur de kom till Örebro. Jag träffade en som har arbetat på Karro.”

När Anna och jag skulle skiljas frågade hon:

”Vill du höra min hemliga dröm?”

Såklart jag ville.

”Det är att arbeta på en redaktion i London.”

Det är en dröm som är ouppnåelig för de allra flesta, men Anna har bättre förutsättningar än de allra flesta. På högstadiet gick hon i Internationella Engelska Skolan och hon har språket i släkten. Hon har fått omdömet att hon talar och skriver engelska som en engelsk student.

Med början i höst förbereder hon sig vid universitetet i Örebro, där hon studerar medier och kommunikation. Målet för hennes studier är att öka chansen att förverkliga drömmen, som härmed inte längre är hemlig.

PEHR THERMAENIUS

Karolinska skolan 2012-2013

När jag har sammanfattat läsåret här i Örebro-Karolinaren de senaste åren har mycket text ägnats åt att beskriva en mängd nyheter och organisationsförändringar som skett innan och under läsåret. Inför läsåret 2012-2013 var det inte några större ändringar genomförda i organisationen. En ny personal och elevgrupp tillkom dock och det var SPRI-Bas som betyder språkintrödd för nyanlända i Sverige. Det har under året varit mellan 50-60 elever och en personalgrupp på åtta pedagoger. Dessa elever har inga som helst förkunskaper i svenska språket och ett flertal av dessa ungdomar har inte ens gått i skolan. På

ganska kort tid lyckas våra duktiga pedagoger få dessa ungdomar att börja behärska svenskan vilket är en förutsättning för en lyckad integration in i samhället. Vi har sedan flera år haft SPRI-fortsättning, där elever med en del svenska i bagaget under ett till två år får en så god utbildning så de kan börja på våra ordinarie nationella program. Vi känner här att Karolinska skolan varit mycket framgångsrik på att ge dessa ungdomar en bra utbildning. I övrigt har vi som förut de tre högskoleförberedande programmen, Naturvetenskapliga programmet, Samhällsvetenskapliga programmet och det Estetiska programmet.

Inför läsåren 2013-2014 och 2014-2015 har dock gymnasieförvaltningen under detta läsår tagit en del beslut som kommer att innebära förändringar i gymnasiestrukturen. Jag återkommer till det lite senare.

Under läsåret har knappt tusen elever och cirka etthundra personal haft Karolinska skolan som arbetsplats och ledningsgruppen på skolan var för första gången på flera år densamma som läsåret innan:

Thomas Gustafsson, Gymnasienhetschef

Annika Kronwall, rektor för Naturvetenskapsprogrammet

Elsemarie Hallqvist, rektor för Estetiska programmet

Jonas Bergman Wallin, rektor för Samhällsvetenskapsprogrammet

Bo Fritzson, administrativ chef

Utbildningsresultaten är precis som de senaste åren mycket höga på

Karro. I princip alla elever som får slutbetyg är behöriga för studier på våra universitet och högskolor.

De naturvetenskapliga institutionerna på Karro håller nu mycket klass, de är ombyggda och moderniserade. Under hösten 2013 blir fysiken klar och då är renoveringen komplett, eftersom kemi och biologinstitutionerna är klara sedan tidigare.

Skolledning ht 2013. Från vänster Bo Fritzon, Annika Kronwall, Elsemarie Hallqvist och Jonas Bergman Wallin

De elever som tog studenten i juni är de sista som går ut med betyg från den gamla gymnasieskolan och det blir skönt för lärarna att nu framgent inte behöva tänka på flera betygssystem samtidigt.

Vilka förändringar är då på gång?

Idag finns det estetiska programmet med fem inriktningar i Örebro kommun på två skolor, Karolinska skolan och Risbergiska skolan. Från läsåret 14/15 kommer samtliga fem inriktningar, musik, bild, teater, dans och estetik och media bara att finnas på Karolinska skolan. Detta är positivt både för Örebro kommun och Karolinska skolan. Det är den första flytten av program som våra politiker tagit beslut om. Det kommer att behövas mer strukturförändringar och som exempel kan nämnas att Natur idag finns på tre skolor och Samprogrammet på fyra skolor och detta ger nog inte tillräckligt bra kvalitet. Vad framtida beslut

kommer att innebära för Karolinska skolan inför läsåret 14/15 är alltså inte klart idag.

Konkurrensen från friskolorna är fortsatt stor, även om jag tycker att det har skett en förskjutning tillbaka till den kommunala skolan när eleverna idag gör sina val. Cirka trettio procent går dock i gymnasiefriskolor och det är en ganska hög siffra.

En annan stor förändring som redan är genomförd är att varje enskild gymnasieskola inte har någon enskild chef på plats längre. Det som förut var en rektor och de senaste tjugo åren, en gymnasieenhetschef finns inte längre. Idag finns det ett flertal rektorer på varje gymnasieskola som är chef och ledare för ett eller flera program. Sedan finns det två områdeschefer som har det övergripande ansvaret för tre gymnasieskolor var. De sitter inte på någon skola utan utgår från gymnasieförvaltningen på Ringgatan i Örebro. Områdeschef för Karolinska skolan, Rudbecksskolan och Virginska skolan är nu Anders Duvkär och områdeschef för Tullängsskolan, Risbergsskolan och Kvinnerstaskolan är Vendela Lehn. Detta blir alltså min sista årsberättelse för Örebro-Karolinaren.

Jag har jobbat i sex år som gymnasieenhetschef på Karolinska skolan och har trivts enormt bra. Jag har i mina tidigare årskrönikor skrivit om en väl fungerande gymnasieskola, med goda studieresultat, engagerade elever, kompetent och välutbildad personal. Det är verkligen något som skall understrykas. Jag känner mig mycket nöjd över att Karro varit och är en populär skola att söka med mycket goda betygsresultat. Det känns mycket bra att vi fått fastighetsägaren att genomföra omfattande inre renoveringar och ombyggnationer av de naturvetenskapliga institutionerna och att all fasad utvändigt blivit nyputsad. Det känns också mycket bra att vi äntligen fått bygga en fin elev- och personalcaferia i huvudbyggnaden. Många positiva minnen är det och det känns bra.

Nu går jag vidare som platschef i det stora bostadsområdet Vivalla i Örebro, där jag får ett samordnade ansvar för Barn och utbildning, Kultur och fritid, Socialtjänsten, Vuxenutbildningen, Örebrobostäder, Västerporten, Närpolisen, det lokala näringslivet och de lokala idrottsklubbarna. Det känns mycket stimulerande.

Tack Karolinska skolan för sex fantastiska år!

THOMAS GUSTAFSSON, Gymnasieenhetschef

Utfärd till Skyllbergs bruk

På förslag av ordföranden Lars Blomberg och styrelsemedlemmen Björn Norrbom beslöt styrelsen för Örebro-Karolinarna i Stockholm att undersöka intresset för en utflykt till Skyllberg, på inbjudan ägaren, Gustaf Svensson karrostudent 1962. Han är verksam som vd i Skyllbergs Bruks AB. Tanken var att i samband med resan genomföra sällskapetets vårmöte. Intresset var tillräckligt stort för att genomföra resan till en kostnad av 500 kr per person för resa och lunch. Utöver medlemmar i sällskapet deltog ett antal intresserade, sammanlagt drygt 30 personer. Under resan i bekväm turistbuss var det möjligt att genomföra stadgenligt vårmöte.

Efter ankomsten till Skyllbergs herrgård berättade Gustaf Svensson på ett livfullt och engagerat sätt om brukets månghundraåriga verksamhet alltifrån järnmalmshyttan 1346 till våra dagars industri. (Se även landsantikvarie Bertil Waldéns verk i två delar ”Skyllberg 1346, 1646, 1946”). Bland tidigare ägare finns namnen De Geer och Burenstam Gustaf Svenssons farfar Ivan anställdes som sextonåring på Skyllberg som bokhållare. Han och hans bror Gustaf skulle få en stor betydelse för brukets utveckling. Ivan Svensson kom från Lindesberg, där han också är begravd.

Gustaf Svensson avrundade sin redogörelse över över Skyllbergs bruk utveckling med ett konstaterande av den attitydförändring som framför allt skett politisk under hans tid. Familjeföretag anses numera som positiva inslag i landet ekonomiska och samhällsliga utveckling.

Därefter serverades lunch i stallbyggnaden inredd för sammankomster av olika slag. Den bestod av ett rikligt buffébord och till måltiden bjöd värdfolket på ett gott rödvin, vilket blev en glad överraskning. I sitt tacktal till Gustaf Svensson och hans fru Birgitta för deras generositet att ta emot oss erinrade Lars Blomberg om att Örebrokarolinarna gjorde ett besök i Skyllberg 1965, då Gustaf Svenssons far Ivan tog emot, Man hade då även besökt Stjärnsund. Om detta kan läsas i ÖREBROKAROLINAREN 1965. I samma nummer redogör Gustafs äldre bror Ivan – som tyvärr är död – för hur han på Södermanlands-Nerikes nation i Uppsala grundade ytterligare ett örebrokarolinarsällskap. Lars Blomberg, som blev bekant med Ivan i Uppsala uttryckte sin tacksamhet mot honom för att han på nationen tog initiativet till en nybörjarkurs för en grupp i ridning för akademistallmästaren greve Helmer Mörner. Lars Blomberg nämnde

också att bröderna Ivan och Gustaf och deras systrar umgicks flitigt i Lindesberg med hans farfar Oriel Blomberg och dennes syskon. Därom vittnar både brev och fotografier från 1880-talet.

Efter lunchen ledde Gustaf Svensson en promenad genom allén mot mangårdsbyggnaden och beskrev samtidigt de delvis snedställda mindre flyglarna kring gårdsplanen och deras användning. Via entrén till huvudbyggnaden kom vi till matsalen, där drottning Kristinas donationsdokument från 1645 och ett privilegiebrev kunde studeras. Runt väggarna löpte bilder att olika byggnader och anläggningar, som tillkommit under tidens lopp.

Vi kom så ut på trädgårdssidan och dess stora gräsmatta. En trappa ledde ner till den engelska parken där en liten å slingrade runt öar och holmar. På en slänt kunde beskådas de tre stora kungsstenarna med namnteckningar av Oscar II och hans kronprins Gustaf,

Värden Gustaf Svensson väntar på att Örebro-Karolinarna skall samlas framför herrgården.

Gustaf VI Adolf, Carl XVI Gustaf och drottning Silvia. Vid kung Oscars besök 1898 ville kronprinsen inte skriva direkt på stenen av hänsyn till sin far som helst ville glänsa ensam utan bad att få skriva på ett papper, varifrån namnteckningen sedan överfördes på stenen. Det var väl troligt att kung Oscar inte skulle återkomma någon mer gång och upptäcka vad som skett. I närheten av brukskontoret, uppfört på 1940-talet, kunde sällskapet besöka gårdsbutiken, där det såldes parmesanost, italienska charkuterier, olivolja, marmelader mm.

Återsamling skedde sedan för återfärden till Stockholm. Vi hade haft ett strålande väder hela dagen i behaglig temperatur och alla var mycket nöjda. När vi närmade oss Stockholm vräkte regnet ner.

LARS BLOMBERG, PER RESTADH

Sällskapens stipendiater 2013

Ur Gellerstedska fonden fick tre stipendiater vardera 13 000 kronor. De var Gabriella Järnlström, SPD10, Anna Morris, SPB10, och Catrine Edberg, ESC10.

Ur Widlunska fonden fick Daniel Espinoza Pena, NVC10, 13 000 kronor.

Ur Ursings och Ericssons fonder fick Karin Gustafsson, SPE10, 4 000 resp 1 000 kronor.

Ur Jubileumsfonden fick Johan Jacobsson 1 000 kronor för projektarbetet Miljö vs ekonomi, som han gjort i Sydafrika. Emilie Espinosa och Helin Akgül fick 2 000 kronor vardera för deras volontärarbete i Ghana med rubriken I kampen mot HIV/AIDS.

Utom betygstävlan delades Nyllets kamratstipendium ut till Annie Duberg, SPE10, nominerad av elever och personal. Klass L IV⁴ 1963

Klass L IV⁴ 1963

Längst bak fr v; Lars Johansson, Lars-Ove Farnebo, Claes-Ove Karlsson, Rolf Nygren Mittenraden; Mats Åberg, Rolf Ericsson, Christer Östergren, Jan Antonsson, Anders Ekvall Främre Raden; Lennart Malmström, Svante Lihoff (Karlsson), Håkan Johansson, Anders Löfqvist

55-årsjubileum för 1958 års studenter

Så var det dags att träffas igen – vad gäller oss latinare för nionde gången. Dagen var den 7 maj.

Det hela började redan 1973 med 15-årsjubileum. Vid 40-årsjubileet 1998 – det sjätte i ordningen för vår del - bad allmänningarna ödmjukast att få hänga på. Jo då, det gick mycket väl för sig. Inte nog med att de varit skolkamrater med oss latinare. Med de flesta av oss hade de dessutom varit klassdito i realskolan. Det kändes fint att träffas efter många år. Från årskullens realare har vi däremot ännu inte hört ett knyst. Det känns inte bra, eftersom merparten av dem kämpat sig igenom realskolans fyra eller fem läsår tillsammans med oss. Från den tiden har vi många fantastiska minnen tillsammans, som det vore festligt att få väcka till liv och prata med realarna om.

Det kan väl näppeligen vara så, att alla realare slutligt lagt hatten på hyllan? En skärpning kan säkert ske från deras sida. Om så blir fallet lovar vi realarna, att de skall få uppleva stor nostalgi med många förlösande skratt, parade med igenkännandets glädje vid nästa jubileum.

Just nostalgi har berikat våra resonemang och varit det tongivande inslaget vid våra jubileer. Så blev det också denna gång, när vi i år samlades vid obeliskens utanför Karros huvudbyggnad, på dagen precis 55 år efter vår studentexamen. Där tog f.d. kyrkoherden i Askersund, Bengt Eriksson, till orda, vältaligt och humorfriskt som alltid. Bengt gjorde en resumé över vår ungdoms 1950-tal - en tid som var så oskuldsfull, enkel att förstå, jordnära och i många stycken helt annorlunda i jämförelse med dagens elektroniska tidsålder. Många skratt beledsagade Bengts tal, som följdes upp med en varm applåd för Bengt från oss igenkännande.

Undertecknad passar här på att ge Bengt en eloge av en annan anledning. Han får den för att han en gång i tiden vid våra latinlektioner under doktor "Itas" knastertorra ledning lättade upp stämningen. Med sin eleganta humor mäktade och vågade han att skämta med "Ita". Bengt lyckades verkligen att ta död på tristessen i klassrummet. Hur skulle vi annars ha överlevt alla dessa urtråkiga men för vår bildning ack så viktiga latintimmar?

Efter inmarsch på Karro och besök i aulan med obligatoriskt porträttbeskådande samlades vi i ett klassrum för att lyssna till Erland Bohlin. Han redogjorde tillsammans med Björn Svärd för de tre brödraparen Petri, Rudbeck och Gumaelius och deras betydelse för Örebro och Karro. Så följde inspektion av resterna av den lutande lönnen på skolgården. Hjalmar Bergman kallade som bekant trädet Barfots alm. Som alla Karroråttor kunnat konstatera tack vare goda botaniska kunskaper, var trädet av annan art. Det finns inte längre. Endast den avsågade roten sticker upp ur marken och minner om det.

Därpå bar det av med oss till Sibirien för fotografering på byggnadens yttertrappa, innan vi andäktiga tågade in i Biologiska museet – denna otroligt fina pärla, de uppstoppade djurens helgedom. Tänka sig! Denna synnerligen rikhaltiga, i sin uppbyggnad fantastiskt vackra och enastående samling – utan motstycke i Sverige – riskerar att skingras! Orsaken är penningbrist. Erland Bohlin höll en lysande betraktelse för oss över museet och dess värde och manade oss till motstånd mot den hotande kulturförstörelsen med dess avgrundsmörker. Vi greps alla djupt av Erlands ord. Många av oss hade svårt att hålla såväl vår vrede över den troliga dödsstöten mot museet som tåren i ögat under kontroll. Jag hörde någon muttra bakom min rygg: "Det är för djävligt!" Jag håller helt med muttraren. Museet måste räddas!

Så dök vi ner i Sibliens källare och till dess arkiv. Där hade Erland plockat fram några av våra studentskrivningar. Det blev skärskådan och ibland förundran (gjorde jag verkligen en så här korkad översättning på latinstilen den där gången 1958?).

Så var det dags för oss att per apostlahästar ta oss till Margaretas festvåning på Drottninggatan för jubileumsmiddag. Där anslöt Bengt Carlsson och Hans-Olof Johansson till de 16 som finns konterfejade på artikelbilden. Vad gäller den, har det blivit lite si och så med konterfejandet av personen som står trea från höger i översta raden. Jag har inte kunnat få fram vem det är, vilket härmed beklagas.

På festvåningen blev det genast rejäl fart på munlädren - det kan jag lova. Och tacka för det, efter allt vi gemensamt upplevt inom Karros väggar under vårt livs tidiga år! En del av oss har suttit 8 läsår i samma klassrum. Det blir totalt ungefär 12.500 lektionstimmar! Vi har verkligen lärt känna varandra och stundom plågats, stundom fröjdats tillsammans. Så visst fanns det gott om gemensamma minnen på jubileet att resonera kring och händelser att återuppliva från vår tid på Karolinska högre allmänna läroverket för gossar. Och visst infann sig

reflexionen hos de flesta av oss, att den tiden avsevärt påverkat såväl senare delen av vår barndom som allas våra tonår. Men även om läxorna var tidskrävande och många och utkuggningarna med sina årskravsittningar kändes förnedrande och jobbiga för dem som drabbades av dem, tycks de flesta av oss vara mycket tacksamma över att vi fått gå i en rejäl bildnings- och kunskapsskola, som hade sina tydliga krav och mål. Tusen, tusen tack - kära gamla Karro - för allt värdefullt bagage som vi fick med oss ut i livet från Dig!

Allt har som bekant ett slut. Många ville inte inse detta och vägrade nästan att lämna festen, sedan natten fallit på. Så fantastiskt berikande och kul hade den varit. Inte att förundras då, att någon kom med förslaget, att vi istället för att träffas vart femte år borde ha våra jubileer vart annat. Hur det blir med den saken återstår att se. Ett är dock klart: Färre av oss har i så fall, om förslaget förverkligas, lagt hatten på hyllan för sista gången. Därmed kan årets uteblivna parentation över dem som aldrig mer får vara med få en lycklig efterföljare.

PER-ÅKE STRID

Översta raden från vänster: Thomas Rönström, Ulf Riddarström, Jan Holmer, Börje Lätt, Bengt Eriksson, Björn Svärd, (skymd), Göte Karlsson, John Persson Näst översta raden från vänster: Gustaf Ödqvist, Göran Sandberg, Lars Sewall (Jönsson), Per-Åke Strid Tredje trappsteget från vänster: Lars Malm, Sigurd Dannewitz Längst fram: Ingemar Persson

1953 års studenter

Lördagen den 25 maj samlades 21 Karrostudenter av årgång 1953 för att fira 60-årsjubileum.

Tillsammans med vår utmärkte ciceron Anders Hagsten, lärare på Karro, vandrade vi runt på skolan och mindes. Vid det efterföljande kaffet i Märta's Cafè's trädgård berättade Anders Hagsten om Karro av idag.

Träffen avslutades med en mycket trevlig middag i Margaretas Festvåning.

Främre raden fr.v. :Rune Appelqvist Örebro, Kåre Schortz Örebro, Torsten Björklund Sundsvall, Rune Borg Sigtuna, Bert Persson Filipstad, Evert Johansson Väversunda, Jan Mårtensson Stockholm. Övre raden fr. v.: Hans Eric Wiberg Linköping, Gunnar Medin Eskilstuna, Roland Dagberger Örebro, Lars Bäcklund Solna, Bengt von Hofsten Stockholm, Gottfrid Grafström Stockholm, Urban James Örebro, Bo Enström Karlstad, Lennart Andersson Uppsala. På bilden saknas: Anders Jeffner Farsta, Ingvar Järnerot Nora, Hans Nilsson Lindesberg, Lars Pettersson Örebro och Per Olov Svedner Uppsala.

Min skolresa: Karro

Gunnar Thunberg, Karrostudent 1962 och senare bildlärare i Landskrona, illustratör och författare, har skrivit en självbiografi med titeln "Min skolresa". Ur den har vi fått klippa några avsnitt om aulan och om gymnastiktimmarna.

Först berättar Gunnar skolans historia i stora drag och sätter in kungarna i aulan i sitt sammanhang, bl a om Karl XIII, som gav skolan dess namn "Schola Carolina".

/---/

Karl XIII:s marmorbyst, som blivit kysst på kinden av någon nutida elev.

Aulan användes också som skrivsal. Kungarna och de bistert blängande rektorerna på fönsterväggarna gjorde inte stämningen muntrare, när man vändades över skriftliga prov.

Jacob Boose Rudbeckius

Otto Joël Gumælius

Som om detta inte var nog bevakades vi från olika håll av lärare med mycket god syn. Man uppfattade dem nästan som fångvaktare som lånats in från huset med gallerfönster i samma kvarter. Vakternas uppgift var att hindra oss att fuska. Jag minns den enda gång jag försökte fuska, var inför en skrivning i tyska. Man fick "medföra matsäck", eftersom skrivtiden var lång. Jag hade svårt för några tyska böjningsformer. En strålande idé föddes i mitt huvud. Jag gjorde en fusklapp av ett smörpapper med nedskrivna böjningar. Detta placerades "intelligent" mellan två APK- limpskivor med smör och ost. Jag tyckte jag var smart. Min matsäck kontrollerades och godkändes av vaktande lärare.

Gud eller vem det var, straffade mig senare! När jag skulle kolla min fusklapp, var smörpapperet helt genomskinligt. Texten var puts väck. Det visade sig, att jag klarade tyskprovet utan otillåten hjälp. Jag lärde mig en läxa – att **aldrig mer fuska!**

Vi elever blev även kollade vid toalettbesök under skrivtiden. Detta var inget nytt. Redan på 1870 talet, när pottor inköptes, blev den nödige bevakad av en vaktmästare, så han gjorde det han skulle bakom ett skynke. Man fick precis som nu lämna ifrån sig det skrivna. Tidpunkt för den nödiges in- och utgång noterades. Toalettdörrarna hade även små fönster. Vakterna genomsökte också toaletterna efter gömda fusklappar undanstoppade bakom toastol, papperskorg och kanske även

i vattencisternen! Konstigt, att det inte förekom kroppsvisitation!

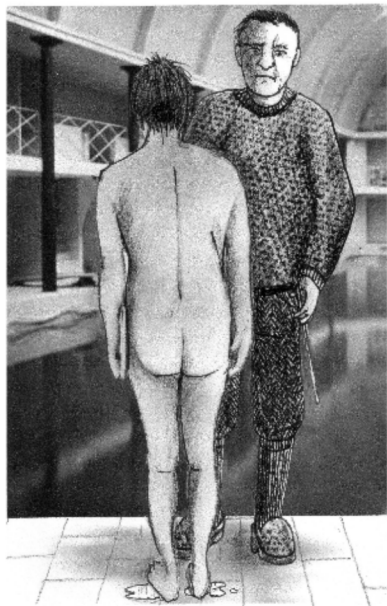
Jag kommer osökt att tänka på Varmbadhuset, som för mig symboliserade kyla trots namnet, och nakenhet.

/---/

Under realskoletiden var vi bara pojkar i klasserna. De flesta lärare var män. Först på 1960-talet fick skolan kvinnliga elever. Under realskoletiden rådde alltså en väldigt "grabbig" stämning. Man vande sig så småningom.

När jag började /i folkskolan/ var vi många som inte kunde simma. Vi fick simundervisning i Badhusets lilla bassäng av "Bad-Kalle", som var storväxt med tordönsstämning och luktade pilsner. Han satt på en pall och kommenderade: "**ETT TVÅ!**". Tog en ölpaus medan vi var på väg att sjunka. Då kom: "**TRE FYR!**", och vi flöt vidare. Efter många kallsupar ur det klorerade bassängvattnet, som också sved i ögonen, fick vi något märke och ett intyg, som visade, att vi kunde hålla oss någotsånär flytande.

I gymnastikundervisningen /på Karro/ ingick även bad med simning

och hopp. När nu alla elever i klassen var simkunniga, fick vi vissa lektioner ta oss till Varmbadhuset intill Nicolai kyrkan. Innan man fick närma sig bassängen, var det ytterst viktigt, att man nästan skrubbat skinnet av sig, för att inte förorena det kalla badvattnet. Speciellt hälar och mellan tårna inspekterades av barska baderskor och "argusögd" gymnastiklärare. Marsch tillbaka till tvagningsavdelningen. Sedan dags för ny tå- och-hälinspektion. När alla äntligen var "desinficerade" var det dags för uppställning på det hala, vita klinkergolvet. Jag var ordningsman och skulle "lämna av" min trupp till gymnastikdirektörer, som var fullt påklädd och visselpipeförsedd!

Jag minns fortfarande denna olustiga känsla, att stå naken ENDAST IKLÄDD KLASSBOKEN inför en person,

som jag inte kände. Jag tyckte, det var förnedrande, att vända mig till mina lika nakna kompisar och kommendera: **"Givakt!"**. Vända sig och slå ihop fotknölnarna. Det gjorde ont! Med hög röst, som ekade i stora kakelhallen och framför den påklädde läraren, ropa: **"Direktör klass ettfyra, tjugotvå närvarande, tre sjuka och två befriade!"**

Här ligger stora och lilla bassängerna med spegelblankt iskallt vatten och väntar på att vår klass skall visa att vi behärskar att hålla oss flytande..

Direktören svarade med sin reservkaptensröst: **"KOMMENDERA LEDIGA!"**. Dags för ordningsmannen att vända sig om och inte halka på det såphala golvet och frejdigt ropa: **"Lediga!"** Fast det var vi inte. Nu skulle det dykas från trampolin, simmas bröst och crawl, livräddas och vara livrädd inför hopp från svikt och "hoptorn".

Aulan fungerade även som skolans "bönsal". Morgonbönen var obligatorisk för oss "stassare, som bodde inom en viss radie från skolan.

De lyckliga som hade sina hem i stans utkanter var "bönbefriade". Även de resande eleverna blev "andaktslösa".

De fick inte mottaga förkunnelsen från kristendomsläraryrket Ceder och Thuringer, som alternerade "böneutropare". Frånvaro för oss stadsbor noterades i klassboken. Även de som lyckats ta sig in genom ett fönster, som öppnats på nedre planet av en klasskamrat, häffades och skrevs som frånvarande. Utanför aulan ställde man upp klassvis. Ordningsman lämnade närvarorapport till vaktande personal. Vi slussades in. Tysta utan något knuffande. Stående vid bänkarna inväntades rektors inskridande. Efter intåget tog han plats i den höga stoppade länstolen. Han nådde nätt och jämt ned med fötterna till golvet. Vi elever fick nöja oss med träbänkar. Redan här fick vi lära oss, att det var skillnad på folk och folk. Rektor slog upp dagens hymn i sin psalmbok och spanade ut över pojkhavet. Ingen tilläts ägna sig åt världsliga ting. Ve den som ertappades läsande tyska eller andra främmande glosor! Prepositioner, som styr genitiv, skulle vara pålästa i hemmet. Ej heller tilläts man repetera de Puniska krigen inför ett befarat skriftligt oannonserat läxprov.

Det blev enklare, då man kom upp i gymnasiet och hamnade längre bak i salen eller uppe på orgelläktaren hos Klang-Johan, som inväntade startsignal för igångtrampning av den magnifika orgeln. Den halvslumrande församlingen blev med ens ens klarvaken, då det mäktiga orgelbruset fyllde aulan. Tänk, allt detta gick de stackars befriade eleverna miste om!

Inte mindes jag skolan som en skönhet! Jag blev så upptagen av att

insupa allt det estetiska, att jag totalt glömde att dokumentera det jag såg. Jag som alltid har kameran beredd. Men mitt bildminne fanns tack och lov kvar. Hemma i Skåne funderade jag på att skriva en bok om mitt Karroliv och tog kontakt med en av mina äldsta vänner Ulf A. Eriksson, som bor kvar i Örebro. Han är en duktig fotograf med sinne för detaljer. Jag gav honom en önskelista på fotoobjekt. Han erbjöd sig att fotografera. Resultatet blev strålande.

Den som vill läsa hela kapitlet om Karro och om Gunnars fortsatta resa i skolans värld kan beställa boken "Min skolresa" från Gunnar Thunberg, Smörhålan 13, 261 91 Landskrona. Tel: 0418-26864 eller 0707-948369. Den kostar 200 kr + porto.

Lars Otto Berg

Litteraturen är full av vänböcker. En snabbtitt i bibliotekskatalogen visar dock att det är mest herrar, vilka uppnått en viss ålder, som tillägnats sådana. Med "vänbok" förstås en skrift, där "föremålet" fortfarande lever, när boken utkommer. De svenska vänböckerna tillägnas mest kungar, kronprinsar, hertigar och någon enstaka drottning och prinsessa. Resten hyllar sådana storheter som Bertil Ohlin (folkpartiledare), Torgny Segerstedt (tidningsman och antinazist), Carl Albert Andersson (Stockholms stadsfullmäktige-ordförande, värmlänning, konsumföreståndare och socialdemokrat), P.G. Gyllenhammar (göteborgare och volvoägare) och Gunnar Hedlund (bondeförbundare, centerpartist och klurig norrlänning). Bland de få kvinnor, som fått vänbok kan nämnas Astrid Lindgren (sagotant).

Ett par f.d. karroelever finns också med på vänboklistan: Erik Hjalmar Linder och Gunnar Helén. De gamla karropiltarna var redaktörer för varandras hyllningar. Någon vänbok till vare sig Hjalmar Bergman eller Johan Gunnar Andersson har inte kunnat spåras. Men nu har turen kommit till Lars Otto Berg.

Den 17 november 2011 fyllde örebrokarolinaren Lars Otto Berg 80 år. Samma dag utkom en faktaspäckad och 365 sidor tjock bok med titeln "En nutida karolin i arkiv, forskning och sällskap". Underrubrik: "En vänbok till Lars Otto Berg." Framsidan av de ljusblå hårda pärnarna pryds av ett fotomontage, där festföremålet verkar vara en av Karl XI:s drabanter iförd regementsenlig drabantuniform och försedd med en svajig peruk. Som utgivare står Forskningslogen Carl Friedrich Eckleff i Uppsala i samarbete med Stiftelsen Frimurare Barnhuset i Stockholm.

Aderton Berg-vänner har bidragit med var sin artikel för att därmed spegla något av den bergska verksamheten inom historievetenskapen och därmed närbesläktade områden. Orden karolin i boktiteln anger Lars Otto Bergs anknytning till tidsepoken för hans forskningsintresse. Enligt författarna till förordet skulle det också kunna anspela på Lars Ottos skolgång vid Karolinska läroverket i Örebro.

De flesta artikelförfattarna har en akademisk anknytning och några har rötterna i Närke. Sålunda har Anne-Marie Lenander, före detta stadsarkivarie i Örebro, skrivit och berättat om Sofia Gumaelius, som var dotter till rektorn för Karolinska läroverket, Otto Joel Gumaelius. Sofia reste till Stockholm, där hon startade en annonsbyrå, som skulle

komma att ge henne mycket goda inkomster. Lenander beskriver i sin artikel dessutom de kvinnliga arbetsplatsförhållandena i det senare 1800-talets Stockholm.

Einar Lyth är överste och f.d. chef för Livregementets grenadjärer. Hans bidrag i vänboken handlar om karolinska stridsmetoder 1707-1709. Där får man läsa om eldverkan och tid för omladdning såväl som vad begreppet "hukande musketerare" innebar.

En annan närkesmedarbetare är Sören Klingnéus, historiker och västernärking från Fjugesta. Hans berättelse handlar om närkingar i det finska kriget 1788-1790. Den har sin början vid mönstringsplatsen vid Mosås och slutar med striden vid Savitapale kyrkby norr om Villmanstrand. Av de 26 närkessoldaterna, som gick ut i strid, återvände åtta. En hade stupat och 18 hade lidit sotdöden

Jan Mårtenson, känd författare, diplomat och karrostudent, skriver medryckande om Carl Otto Mörner, kungmakar'n. Mörner var mannen, som fixade in bernadotterna i Sverige. Det var utan tvivel tack vare friherre Mörners intriger, brevskriverier och allmänt reklamsnack, som den svenska riksdagen i Örebro beslöt att välja en viss fransk marskalk till landets tronföljare. Vi får av Mårtenson veta, att Mörner, när blivande kung Karl Johan väl hade kommit hit, blev osams med denne och djupt besviken på Bernadottes förhandlingar med Ryssland. Mörner blev så småningom tullinspektör på Blockhusudden men slutade snart efter ett våldsamt uppträde med de anställda. Det var kanske hans våldsamma temperament, som gjorde att han avled den 17 augusti 1868. Han var då på besök i Vaxholm. (Blev det för mycket strömning?)

Andra artiklar handlar om hanteringen av våra privatarkiv, bruksägarläkten Strang samt om diverse ordenssällskap. Boken illustreras med vackra bilder varav flera i färg.

Eftersom Lars Otto är några år yngre än jag, så minns jag naturligtvis inte honom från Karro. Vem brydde sig väl om en karroråtta två klasser under?! Då jag tittar i skolkatalogen för höstterminen 1943, ser jag, att han då börjat i klass 1⁵ a. Han hade Skude som klassföreståndare. Denne var lärare i kristendom och svenska. Jag hade också honom i svenska, men varken han eller jag tycks ha gjort något intryck på varandra. Skude var bördig från Sölvesborg och kom sedan till gymnasiet i Ljungby. Han förblev ogift.

Jag minns däremot Lars Otto mycket väl från 50-talets nationalsliv på Sörmland-Närke i Uppsala. Vi bodde båda i Arkadien, och då jag hade

rum åt gården, kunde jag varje morgon se honom släntra tvärs över gångarna på väg mot föreläsning eller till arbetet på Carolina. Något tiotal år senare återsåg jag honom, då han stilla och försynt inspekterade allmänhetens läsesalar på landsarkivet i staden. Han blev chef där och jag besökte arkivet i efterforskningen av förfäder. 1996 pensionerades han och jag träffade då på honom i Stockholms stadsarkiv, där han också fann sig till rätta. Han blev 2001 utsedd till hedersdoktor vid filosofiska fakulteten vid Uppsala universitet. I skrivande stund bor han kvar i Fålhagen i universitetsstaden.

I den gamla skolkatalogen från höstterminen 1943 står Lars Otto som boende i Örebro med adress Östra Bangatan 42 A. . Han är dock en son av Arboga, där fadern var disponent. Med datorernas hjälp går det lätt att konstatera, att födelseorten egentligen var Västerås och att familjen bodde mitt i Sten Sture-kvarteret i Arboga. Efter diverse flyttningar hamnade man i Lunger vid Hjälmarens. När det var dags för läroverk, blev det alltså Karro i Örebro, dit vägen på 40-talet tydligen ansågs vara alltför lång. Bussen, i den mån det gick någon, tog på 40-talet alltför god tid på sig för daglig pendling; därför örebroadressen.

Efter studentexamen på latinlinjen med matematik som extraämne blev det militärtjänst som livgrenadjär i Örebro. Han slutade där som kapten i reserven. Och i den civila karriären handlar det för Lars Ottos del om akademiska studier för senare verksamhet inom arkiv- och biblioteksvärlden. Det är där, som Lars Otto Bergs namn förekommer, som bevis på den stora gärning han uträttat för att inte bara för egen del forska i de gamla akterna utan även för den hjälp till den kunskapsförstärkande allmänheten han därmed bidragit.

I dag tillhör släktforskning en av våra populäraste hobbies. I och med att televisionen tagit upp den i sina sändningar, där framför allt publikkära kändisar får hjälp med att hitta sina rötter, har arkiven ibland formligen dignat av trycket från besökare. Numera får man sällan själv titta i de gamla kyrkböckerna. I stället finns fotograferade kopior att tillgå. Man behöver inte ens åka den ibland långa vägen till det aktuella landsarkivet för att läsa om sina anor. Fiffiga (och kommersiella) dataprogram kan man lätt ladda ner i sin PC och snabbt få reda på vad farfar gjorde i Fellingsbro eller mormor i Hallsberg. En hel del av den digitala tillgängligheten är Lars Otto Bergs förtjänst. Vare han hedrad för detta – och mycket annat.

CARL-UNO SJÖBLOM

En skola i förändring

Karolinska skolan på 1800-talet

Under 1800-talet blev Karro en modern skola. Det var stora förändringar i skolan, liksom i staden Örebro.

Så här skrev Hjalmar Bergman i romanen Vi Bookar, Krokas och Rothar om hur Örebro förvandlades från en handels- och hantverkarstad till en industristad:

”Staden växte...Folkmängden ökade. Urinvånarna kände inte längre igen sina gator. De mötte människor, som de aldrig sett förut. Det fanns till och med en karl som inte kunde tala svenska, en tysk.”

1800-talet började inte särskilt hoppfullt för skolväsendet i Örebro. Skolhuset, som ännu finns vid Vasagatan invid Nikolaikyrkan, var i uselt skick och medel för reparationer saknades. Staden var dessvärre fattig och liten och liknade mest en stor by. Det bodde bara drygt 3 000 personer i Örebro.

Biskopen i Strängnäs – tillika skolans eforus, det vill säga överinspektör – värdjade till stiftets präster om en insamling till skolans upprustning. Några privatpersoner hörsammade uppmaningen. Men ryska kriget kom emellan och krigsmakten beslagtogs skolan till militärförråd. Undervisningen för hundratals elever fick äga rum ute på stan.

Under riksdagen 1810, då Jean Baptiste Bernadotte valdes till tronföljare, hade bondeståndet sina sammanträden i skolhuset. Även vid riksdagen 1812 höll bönderna till där.

Trots att huset sedan reparerades var lokalerna alltför undermåliga för att kunna användas för undervisning. Biskopen J.A. Tingstadius tog initiativ till att flytta skolan till ett statsägt hus i hörnet av Storgatan och Olaigatan, där Centralpalatset nu står. Kunglig Majestät donerade tomten med kålgård och ladugårdsjord med fri äganderätt.

Som tack för den kungliga gåvan begärdes att Örebro skola härnäst skulle få bära namnet Schola Carolina, vilket bifölls i ett kungligt brev den 17 januari 1811.

I denna tvåvåningsbyggnad bedrevs undervisningen under åren 1812-1832. Undervisningen hölls i bottenvåningen. I övervåningen bodde hyresgäster. Kålgården och ladugårdsjorden var utarrenderade.

Större skola

Men inte heller detta hus var i bästa skick. Rektorn och stadens styresmän började därför planera för en större skola och presenterade ett byggnadsförslag. Kostnadsberäkningen slutade på 20 000 riksdaler.

Karl XIV Johan bidrog med 5 000 riksdaler ur kungens handkassa, vilket var ett välkommet bidrag. Senare bidrog han med ytterligare 1 000 riksdaler. Dessutom hade skolans kassa ett överskott på 5 000 riksdaler och stiftet hade mycket pengar i byggnadskassan. Allt detta tillsammans gjorde att myndigheterna vågade sig på att besluta om ett nybygge på en tomt öster om skolan, på landshövdingens stallbacke.

Den 3 september 1829 lades grundstenen till det nya läroverket, som nu är Karros huvudbyggnad. Om hur det gick till berättar K.F. Karlsson i "Blad ur Örebro skolas historia".

Närvarande var bland många andra landshövding Nils Gyldenstolpe, biskop Per Thyselius och rektor Per Ekenvall. Man lade två silvermynt, slagna detta år, i en uthuggen sten och murade in den i skolan. Bygget tog tre år och Karro flyttade in i det nya huset 1832.

Storhetstid

Hösten 1830 tillträdde Otto Joel Gumaelius tjänsten som rektor. Därmed började en storhetstid i skolans historia. Det var under Gumaelius tid som rektor som Karolinska skolan blev elementarläroverk 1849.

Otto Joel Gumaelius föddes den 16 oktober 1791 i Lids socken i Södermanland. Vid elva års ålder skrevs han in i Strängnäs trivialskola. Han blev student 1812 och efter en snabb karriär blev han konrektor vid sin gamla skola 1824.

Gumaelius var en mångsysslare. Utöver arbetet som rektor hann han med att vara tidningsman, kommunalman och mycket annat. Och vad han än sysslade med blev resultatet lysande, sadet det.

Som exempel på hans mångsyssleri kan nämnas att han var drätselkammarens förste ordförande. Med sedvanlig kraftfullhet organiserade han bland annat fattigvården i staden.

Hans arbetsförmåga och omutliga rättskänsla blev givetvis uppmärksammade och snart fanns det nästan inte någon kommitté eller direktion som inte hade Gumaelius som ledamot.

Det kan nämnas att några representationsersättningar inte utgick på den här tiden. Tvärtom fick den som utövat representationen ensam stå för kalaset. Det kunde bli nog så kännbart om man som i Gumaelius fall bara hade rektorslönen, som var relativt blygsam. Om man därtill lägger att Gumaelius familj omfattade åtta personer, så förstår man att det kunde bli problem.

Lärde eleverna att tänka

Som lärare var Gumaelius någonting utöver det vanliga, det var allmänt omvittnat. Bland annat lärde han sina elever att tänka självständigt. Hans ämnen var historia, geometri och latin. Utöver allting annat var Gumaelius också läroboksförfattare. Han skrev en lärobok i hebreiska, som kom ut i tre upplagor, och en lärobok i svensk historia och samhällskunskap, som kom i fyra upplagor.

Som rektor tog Gumaelius initiativ till ett "läsesällskap" i Örebro. För den skull upplät han en lokal i rektorsgården på onsdagar och lördagar. Här lämnade han ut böcker till "allehanda folk, uppifrån vice landshövdingen ned till snörde pignärter", skrev en minnestecknare.

Den 4 mars 1843 utkom första numret av Nerikes Allehanda. Som utgivare stod stadsfiskalen Svante Falk. Tidningen var tryckt på hans tryckeri vid Fabriksgatan 11. Otto Joel Gumaelius var redaktör och han drog upp riktlinjerna för tidningen.

En av anledningarna till att Gumaelius ville vara med om att starta en tidning var att han såg en möjlighet att få sina tankar om sitt läroverk speglade i tidningen.

Skolliv

År 1864 tog de första eleverna studentexamen i Karolinska läroverket. Sex abiturienter klarade sig och två underkändes.

Under Gumaelius tid var det många som gav skolan sitt stöd, till exempel genom att skänka pengar till stipendier. En av dem var prosten Per Olof Gravander, som var inspektor fram till 1843.

Gravander förmådde kungen att ge Karro ett årligt kungastipendium, som utdelades ända in på Gustaf V:s tid. Dessutom lyckades han få böcker med mera av kungen samt de två bysterna av Karl XIII och Karl XIV Johan som står på var sin sida längst fram i aulan. Det var också Gravander som tog initiativ till obeliskens till minne av Olaus Petrus och hans bror Laurentius Petrus. Den restes 1834 framför skolan, vid ån.

På äldre dar

När Otto Joel Gumaelius hade fyllt 70 år på hösten 1861 tog han hastigt och oväntat avsked från tjänsten som rektor. Påföljande vår blev han avtackad med stora festligheter. "För den nit och utmärkta skicklighet" som han hade lagt ned i sitt arbete fick han av Kunglig Majestät en pension som var så tilltagen att han fick behålla hela den kontanta löneförmånen.

Han levde sedan i ännu 14 år och arbetade med oförminskade själs- och kroppskrafter. Han hade inte en enda sjukdag under sitt verksamma liv. In i det sista var han verksam. Under de sista levnadsåren var han exempelvis sysselsatt med att ordna läroverkets myntsamling. År 1876 slutade Otto Joel Gumaelius sitt arbetsfyllda liv. Han skulle komma att saknas i Örebro, vilket många minnesrunor vittnade om.

Nya rektorer

En av Gumaelius efterträdare som rektor för Karro var Johan Emil

Strömberg. Han var lärare i historia och geografi och mest känd för sin stränghet.

En mer omtalad rektor var den genom Hjalmar Bergman kände "rektor Blidberg", som var rektor för läroverket i Wadköping. Hans riktiga namn var Lars Phragmén. Han kom till Karro som lektor i matematik 1859.

Lars Phragmén. Porträttet är målat av "älgmålaren" och Örebrokarolinaren Axel Borg.

Han hade ett ungdomligt utseende. Det berättas att när en delegation från kollegiet skulle hälsa sin nya kollega välkommen vid Skebäckshamnen såg de ingen resenär som såg ut som en matematiklektor, endast en yngling i studentmössa. Det kunde väl inte vara lektorn? Men det var han! Och han skulle bli deras kollega och med tiden rektor under hela 43 år. Under sju år på Phragmén's tid var Hjalmar Bergmans far, Claes Bergman, lärare på Karro.

När Lars Phragmén kom till Örebro hade Karro fått ännu en byggnad, som så småningom fick namnet Sibirien.

Hans långa rektorat förflöt utan stridigheter, säger en hävdatecknare. En annan säger att han var human, sansad och verserad. Han har fått ge namn åt en gata på norr i Örebro, Phragménsvägen.

I början av 1800-talet fanns det fem lärare på Karro. Vid sekelskiftet 1900 hade antalet stigit till 30.

Krumelurer på Karro

Bröderna Borg och Jeremias i Tröstlösa var några av de "krumelurer" som på 1800-talet förgyllde vardagen på Karro.

Av bröderna Borg var konstnären Axel Borg den mest kände. Han var 14 år när hans familj flyttade till Örebro från Ystad. Axels far var apotekaren Anders Borg, som år 1856 tog över apoteket Hjorten på Drottninggatan. I apotekshuset växte en stor barnaskara upp, fem söner och tre döttrar. Alla sönerna tog studenten på Karro.

Axel Borg gjorde sig mest känd som älgmålare, men han sysslade även med porträttmåleri. Till exempel är det han som har målat porträttet av Lars Phragmén som hänger i Karros aula. Han gjorde även en rad inkännande teckningar med stadsinteriorer från Örebro, inte minst från Hindersmässan. Hindersmässan 1892 är också ämnet för den praktmålning som i dag hänger på hedersplats i rådhusets plenisal.

Axel Borg var en sällskapsmänniska, som kom till sin rätt i bland annat musikaliska sammanhang, utrustad som han var med en vacker sångröst. Han hade många vänner.

Jeremias var stjärna i Brage

En av dem var Jeremias i Tröstlösa, eller Levi Rickson, som han hette till vardags. Han föddes den 3 augusti 1868 i det gamla skolhuset i Almby. Hans far var skolläraren och organisten Lars Johan Ericsson, som dog när Levi var två år.

Modern Augusta var syslöjds lärarinna i Almby. Med sin knappa lön fick hon försörja den unge sonen och den äldre system Maria, som emellertid var lärarinna och bidrog till uppehållet. Trots familjens ekonomiska trångmål fick Levi vid tolv års ålder börja studera vid Karolinska läroverket. Där utmärkte han sig genom att hoppa över en klass.

Längre fram blev han en förgrundsfigur i den litterära gymnasieföreningen Brage, där han utvecklade sin diktartalang. Bland annat gjorde han stor lycka vid Brages soaréer med sina dikter på folkmål.

Han tog studenten 1888 men till akademiska studier fanns det inga

pengar. Därför fick han ta plats som informator på Svartsjölandet. Men två år senare återvände han för gott till Örebro.

Här blev han först elev på Nerikes Allehandas redaktion. Efter ett år blev han fast anställd. På den här tiden låg redaktionen i Örebro gamla teater, intill Nerikes Allehandas nuvarande tegelpalats vid ån. Detta hus byggdes 1891 för Sparbanken och tidningen flyttade dit på 1930-talet. Levi Rickson arbetade på Nerikes Allehanda i 26 år, till 1916. Då sade han upp sig och började ett mera äventyrligt liv som skriftställare.

Skoluniform

På ett fotografi från 1869 syns en skara örebrokarolinare på skolgården. De kan i dubbel mening kallas karoliner. De bär en uniform som för tanken till den karolinska eran. Uniformen bestod av svart livrock, grå byxor och svart mössa med klassmärke i silver.

Uniformen hade införts sju år tidigare och hade samband med skarpskytterörelsen. Karrograbbarna, som kallades "karroråttor" innan de blev "karropiltar", var duktiga i framför allt exercis. De gjorde till och med uppvisningar.

Redan på 1840-talet hade man börjat med gymnastik i skolan. Ett gymnastikhus på norra delen av skolgården hade uppförts för ändamålet. Med tiden kom det att ersättas av det nuvarande gymnastikhuset.

Fotboll på skolgården

Örebros tidiga idrottshistoria är förknippad med Karro. De första organiserade fotbollsmatcherna spelades förmodligen på Karros skolgård redan på 1880-talet. Med tiden flyttades matcherna till Alnängarna, som nu är parkeringsplats för det stora sjukhuset.

Fotbollen ansågs tydligen vara hälsobringande att döma av en artikel i Nerikes Allehanda den 5 april 1882: "Bollklubbar bildas nästan i varje klass vid Örebro allmänna läroverk och öfva de unga den hälsobringande sporten varje em. å skolgården."

Och där på skolgården lämnar vi karroråttorna och avslutar skildringen av ett händelserikt sekel i läroverkets historia.

BIRGER WENNBERG

"Snålen" - en originell mattelärare

I Sibiriens källare finns ett porträtt av en liten, sjabbig farbror i päls som står vid svarta tavlan med rottecken på och med en påk i handen. Det fick jag anledning att plocka fram när Birgitta Lewis i Fjugesta frågade efter det. Han var bror till hennes farfars morfar och hon hade kommit honom på spåren genom en avlägsen släkting, Birgitta Johansson i Göteborg.

Han hette Jöns Hallqvist och föddes 1805 som son till nämndemannen Sven Ersson på Storgården i Norrby i Hardemo socken. Han hette alltså först Jöns Svensson, men när han skrevs in i Trivialskolan i Örebro, dvs nuvarande Karro, som nyfyllt 11-åring 1816, hade han redan namnet Hallqvist. Han gick vidare till gymnasiet i Strängnäs 1820, blev student i Uppsala 1825 och avlade sedan magisterexamen där 1833. Från 1835 hade han tjänst som apologist vid sin gamla skola i Örebro, och var alltså lärare inte i de gymnasieförbered-

"Snålen" Jöns Hallqvist (1805-72). Enligt uppgift i Örebro-Karolinarnas arkiv "en mycket träffande" karikatyr, utförd i pastellteknik av en elev. Gåva 1929 av apotekare Fredrik Wikander.

ande klasserna utan vid apologistlinjen, som skulle betjäna t ex köpmännen med lite mer än läs- och skrivkunniga ungdomar. 1849 blev han huvudlärare i matematik vid det nya elementarläroverket. För att meritera sig för en lektorstjänst vid skolan skrev han en doktorsavhandling i matematik år 1859, men tog tillbaka sin ansökan

för att inte behöva konkurrera med Lars Phragmén. En tilltagande sjuklighet fick honom att 1859 begära tjänstledigt och bland dem som vikarierade för honom var en ung student, Claes Bergman, som blev Hjalmar Bergmans pappa. De sista åren bodde han hos släktingar i Hardemo, där han dog, ogift, 1872.

I de officiella minnesorden gick man en typisk balansgång och beskrev hans lärdom, som egentligen borde ha lett till en akademisk tjänst, vilket skulle ha passat honom bättre än skolan. De som var intresserade kunde lära mycket av hans grundlighet och noggrannhet, "men kanske var hans tjänstgöring icke alltid den angenämaste, då en yr och livlig ungdom icke förstod, ej heller kunde förmås, att rätt uppskatta hans förtjänster som lärare". Ibland tog hans godmodighet slut, då "den sjukliga, misstänksamma retligheten, som bodde på djupet, gav sig luft och kom till utbrott".

En f d elev, journalisten V.E.Öman ger en mer fullständig bild av honom: "Mannens oerhörda svaghet som lärare låg uti hans driftkuckuartade väsen och i hans oavlåtliga ävlan att sätta sig i respekt med hugg och slag. Undersätsig, med stort lurvigt huvud och ett grådaskigt brett ansikte, i vilket en grov lästnäsä sköt fram emellan de små, grå ögonen, rörde sig den korta, breda figuren på ett par komiskt stackota ben, som slutade i ett par ordentligt tilltagna fötter. De knubbiga fingrarna, som påminde om fläkskvål, voro nästan ludna. Det hela gav något intryck av stor, värdig apa. Det mest synliga av dräkten utgjordes om vintern av tulubb, om sommaren av kapprock. Till bägge årstiderna hörde svarta byxor och stövlar, skyddade av väldiga galoscher, som mest fingo sitta på både ute och inne. Tulubben eller kapprocken behölls också vanligen på under lektionerna."

Snål, som han var, samlade han en avsevärd förmögenhet och en del av den ville han skulle användas till en uppfostringsanstalt för länets fattiga barn. Men han utarbetade så komplicerade matematiska regler för hur pengarna skulle förvaltas att varken Hardemo socken eller landstinget, ja inte ens Karolinska skolan, ville ta emot gåvan. Den gick alltså till släkten, men 1862 skänkte han i alla fall 3.000 Rdr till skolan för en stipendiefond med hans namn. Det skulle delas ut fyra stipendier av vilka två skulle vara dubbelt så stora som de andra. Generöst nog skulle inte behov eller födelseort spela någon roll, men mest behövande skulle föredras. Numera ingår detta stipendium, liksom alla andra småstipendier, i en gemensam fond.

ERLAND BOHLIN